

НА ДОБЪР ПЪТ, ЛЕБЕДИ МОИ!

Декалог на ученика и студента

д-р Георги Чалдъков, Ръководител на учебно-научен център по клетъчна биология, Медицински университет - Варна

15 септември 2009

Драги ученици и студенти, моля не забравяйте следните десет истини:

I. В началото бе “Който сучи, той ще сполучи” - перифраза на “Който учи, той ще сполучи” – любознание – само в нашия език тези две думи – любов и знание - се събират в една дума, римляните казват *sapere aude* (стремеж за знание) (1), гърците - *philosophia biou kybernētēs* (любовта за знание е пътеводител в живота) (2).

II. Напред! Науката е слънце,/ което във душите греи! (Стоян Михайловски, 1882 г.) (3).
По-късно поетът Христо Фотев ще ни посочи връзката между свободата и душите (4).

III. Знанието и начинът на мислене, не информацията, са основната цел на ученето.

IV. Да учиш без да мислиш е безполезно. Да мислиш без да учиш е опасно (Конфуций, 551-479 г. пр. Хр.).

V. Въображението е по-важно от знанието, защото знанието е ограничено (Алберт Айнщайн).

VI. Човек е чувстващо същество, което мисли (5,6) - комплекс от IQ (intelligence quotient) и EQ (emotional intelligence quotient) (7,8).

VII. Първо учи, след това се весели – обратният “словоред” е безсмислен! Така както и да учиш без да се веселиш!

VIII. Свръх-активиране на рефлексите на Иван Петрович Павлов руши здравословния начин на живот, “super-sizing you” (9), разболява човека.

IX. Развивайте моралните си рефлексии – взаимно се уважавайте и обичайте. Не завиждайте, радвайте се и се учете от умните и морални хора – прощавайте “греховете” им да са таланти и съпричастни с радостите и мъките на другите.

X. Тухлите не правят училището (Иван Вазов). Истинското Училище и Истинският Университет са състояние на духа. Те нямат собственост, не плащат заплати и не получават субсидии от царе и министри. Другото е юридическо лице, което за нещастие носи същото име, но е нещо съвсем различно... То има собственост, плаща заплати, събира такси (от чуждестранни студенти) и се подава на законодателни и политически въздействия. Но този втори университет - юридическото лице – не може

да преподава, не генерира и не оценява идеи, не създава позитивна иерархия на ценности. То изобщо не е Истинското Училище и Истинският Университет... (10).

И не злоупотребявайте с толерантността на родителите и учителите си, която е базирана на мъдростта на Йордан Радичков: “Един циганин имаше няколко циганчета. Те бяха черни като дявола. Веднаж циганчетата се втурнаха в една локва, почнаха да си играят в нея и станаха по-черни от дявола и по-мръсни от дявола. Излезе старият циганин пред катуна, видя черните и мръсни деца в локвата и възкликна от умиление: “Лебеди мои!”

1. От *Dimidium facti qui coepit habet: sapere aude* (“Този, който е започнал, е направил половината: стреми се да бъдеш мъдър”) - написано през 20 г. пр. Хр. в *Epistularum liber primus* (“Първа книга с писма”) на римския поет Хораций. *Sapere aude* е мотото на най-стария университет в света, основан през 1088 г. в Болоня, Италия. Големият смисъл на това послание е стремежът към интелектуална автономност, с всяка изминала година да ставаш по-разумен, да не оставаш непълнолетен, незрял, *nonage* – да имаш куражът да изричаш мислите и разбиранията си публично – особено важно за нас българите, защото страдаме от агорафобия – страх да говорим на “площада” (от гръцки *agora*). Имануел Кант използва *sapere aude* за мотото на есето си “Отговор на въпроса: Какво е Просвещение?” Ето част от него: “Просвещение е изходът на човека от непълнолетието, което той сам си е причинил. Непълнолетие е невъзможността да се ползваш от разсъдък си без ръководството на някой друг. Самопричинено е това непълнолетие, когато причината му не лежи в недостиг на разсъдък, а в липсата на решителност и смелост да се ползваш от него без ръководството на другото. *Sapere aude!* Имай смелост да си служиш със собствения разсъдък! - ето това е девизът на Просвещението. Мързел и малодушие са причините, поради които една толкова голяма част от хората, след като природата отдавна ги е освободила от чуждата опека (*naturaliter maiorenes*), остават все пак охотно през целия си живот непълнолетни; ето защо е толкова лесно за другите да се самообявят за техни опекуни.” – написано на 30 септември 1784 г. в Кьонигсберг, Прусия.

Повече на тази изключително важна тема – в лекциите на философът Александър Стойчев в Медицински университет-Варна.

2. През 1873 г. в Ню Йорк Ралф Емерсън (1803-1882) изнася лекция, озаглавена *The American Scholar*. Лекцията е организирана от Phi Beta Kappa Society, носещо името си от *Philosophia Biou Kybernētēs* (Φιλοσοφία Βίου Κυβερνήτης). По-късно Сър Оливър Холмс – другият представител на интелектуалния елит в Харвардския университет - нарича тази лекция “Интелектуална декларация на независимостта” на САЩ.
3. От “Кирил и Методий. Български всеучилищен химн” – написан в Русе на 15 април 1882 г. и публикуван в списание “Мисъл” кн. IX-X, 1882.
4. “Тя – Свободата, се изгражда и руши
не в директивите - а в нашите души.” (от “Книга за Свободата”)
Вижте, че има общ мотив в 1 - 4: любознание, свобода, кураж, независимост.
5. Антонио Дамазио, “Грешката на Декарт” (*Descartes' Error: Emotion, Reason, and the Human Brain*).
6. Антонио Дамазио. “В търсене на Спиноза” (*Looking for Spinoza: Joy, Sorrow, and the Feeling Brain*).
7. Даниел Гоулман, “EQ: защо той може да е по-важен от IQ”. Миналата година Гоулман написа още една книга за EQ – този път ecological intelligence.
8. Георги Чалдъков, Николай Чалдъков. “Човекът: IQ + EQ - есета и фотографии”.
9. Морган Спърлок, филм “Super size me”, книга “Don't eat this book. Fast food and the supersizing America”.
10. Робърт Пърсинг и Александър Стойчев, перифраза от “Зен и изкуството да се поддържа мотоциклед” и, съответно, от “Апология за ... Истинския Университет”.